

II

(Akty przygotowawcze)

EUROPEJSKI KOMITET EKONOMICZNO-SPOŁECZNY

409 sesja plenarna w dniach 2 i 3 czerwca 2004 r.

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie propozycji rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie prawa właściwego dla zobowiązań pozaumownych (tzw. RZYM II)

(COM(2003) 427 final – 2003/0168 (COD))

(2004/C 241/01)

Dnia 8 września 2003 roku Rada postanowiła zasięgnąć opinii Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego zgodnie z art. 262 Traktatu o ustanowieniu Wspólnoty Europejskiej w sprawie

propozycji rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie prawa właściwego dla zobowiązań pozaumownych (tzw. Rzym II)

Sekcja ds. Jednolitego Rynku, Produkcji i Konsumpcji, która zajmowała się przygotowaniem dokumentu, wydała swoją opinię w dniu 4 maja 2004 roku. Sprawozdawcą był Frank von Fürstenwerth.

Na 409 sesji plenarnej w dniach 2 i 3 czerwca 2004 r. (posiedzenie z dnia 2 czerwca 2004 r.), 168 głosami za, przy 8 głosach wstrzymujących się, Komitet przyjął następującą opinię:

1. Zestawienie wniosków końcowych

1.1 Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny przyjmuje z zadowoleniem propozycję Komisji, aby prawo kolizyjne zobowiązań pozaumownych zostało uregulowane w formie rozporządzenia. W ten sposób wypełniona zostanie luka prawna, która dotychczas w istotny sposób utrudniała rozwój jednolitej Europejskiej Przestrzeni Prawnej.

1.2 Komitet zachęca Komisję do kontynuowania prac, wzywając ją jednocześnie do ich zakończenia w możliwie jak najkrótszym czasie, z uwzględnieniem propozycji zmian i korekt wyszczególnionych poniżej (w pkt. 9), tak by rozporządzenie mogło szybko wejść w życie.

1.3 Komitet z zadowoleniem wita starania Komisji zmierzające do usunięcia istniejącego rozdrobnienia prawa w ważnym obszarze międzynarodowego prawa prywatnego dotyczącym zobowiązań pozaumownych poprzez pełne jego zharmonizowanie. Dla użytkowników prawa oznacza to wprowadzenie wielu uproszczeń, których znaczenia nie sposób przecenić. Zamiast konieczności odnoszenia się w każdym pojedynczym przypadku do treści stosowanego w danym państwie prawa kolizyjnego, które przynajmniej w szczegółach różni się od obowiązującego w innych państwach, w przyszłości będą mogli oni oprzeć się na jednolitej normie prawnej, która będzie identyczna we wszystkich Państwach Członkowskich w związku z bezpośrednim obowiązywaniem wspomnianego rozporządzenia.

2. Wstęp: uzasadnienie inicjatywy

2.1 Opowiadając się za przyjęciem rozporządzenia, Komisja zamierza stworzyć po raz pierwszy w dziejach Unii Europejskiej jednolite prawo kolizyjne w obszarze zobowiązań pozaumownych. W dziedzinie umownych stosunków zobowiązaniowych takie jednolite prawo kolizyjne istnieje już od 1980 roku, tj. od czasu, gdy większość ówczesnych państw zachodnioeuropejskich podjęła decyzję o podpisaniu konwencji o prawie właściwym dla zobowiązań umownych (tzw. konwencji rzymskiej). W późniejszym czasie konwencję tę podpisały kolejne państwa. Wybrano wówczas formę umowy wielostronnej, ponieważ w tamtym czasie, inaczej niż dzisiaj, Traktat ustanawiający Europejską Wspólnotę Gospodarczą (TWE) nie zawierał żadnej podstawy prawnej do wydania odpowiedniego instrumentu prawnego na szczeblu wspólnotowym. Prawo kolizyjne zobowiązań pozaumownych wciąż podlega autonomicznym uregulowaniom Państw Członkowskich, które, mimo iż często są tworzone w oparciu o podobne rozumienie problemu, to przynajmniej w szczegółach wykazują istotne różnice spowodowane między innymi orzecznictwem sądów narodowych oraz różnicami w tendencjach rozwoju prawa jako nauki. Dla użytkowników prawa wynikają stąd różnorodne trudności, począwszy od trudności w pozyskiwaniu norm prawnych oraz w zakresie znajomości języków, a skończywszy na wdrażaniu się w obcą kulturę prawną oraz na właściwej interpretacji orzecznictwa narodowego i nauki prawa. Ze względu na ścisły związek rzeczowy, gdyż zarówno prawo umów zobowiązaniowych, jak i zobowiązań pozaumownych stanowią część prawa

zobowiązaniowego, uregulowania konwencji o prawie właściwym dla zobowiązań umownych zawsze uznawano za niepełne, chociaż sam fakt jej podpisania stanowił duży postęp. Brakowało w nich postanowień dotyczących pozaumownego prawa zobowiązaniowego. Harmonizacja prawa kolizyjnego zobowiązań pozaumownych pozwala oczekiwać znacznych postępów w stosunku do dzisiejszego stanu we Wspólnocie ze względu na poprawę bezpieczeństwa i przewidywalności w zakresie ustalania właściwego prawa materialnego. Dla użytkowników prawa znacznie lepiej byłoby oczywiście, gdyby konwencja rzymska I i II połączone zostały w jednym instrumencie prawnym. Komitet jest jednak świadom tego, że z powodu różnego stanu zaawansowania obu projektów perspektywa taka jest obecnie odległa, a sprawą najważniejszą pozostaje możliwie jak najszybsze uzyskanie sprawnie funkcjonującego instrumentu prawnego w zakresie zobowiązań pozaumownych. Komitet ubolewa, że w związku z zastrzeżeniem złożonym przez Danię do Tytułu IV Traktatu ustanawiającego Europejską Wspólnotę Gospodarczą planowany instrument prawny nie będzie obowiązywał bezpośrednio w tym Państwie Członkowskim (choć daje on możliwość dobrowolnego stosowania), przez co efekt harmonizacji prawa nie będzie optymalny. Komitet wyraża zadowolenie z oświadczeń złożonych przez Wielką Brytanię i Irlandię, że państwa te chcą stosować wspomniany instrument prawny.

2.2 Kontekst prawny

2.2.1 Rozporządzenie należy postrzegać w szerokich ramach wykonanej, prowadzonej oraz planowanej działalności legislacyjnej Komisji. Komitet miał wielokrotnie sposobność ustosunkowania się do poszczególnych propozycji Komisji.

2.2.2 Przede wszystkim wymienić należy działania w zakresie cywilnego prawa procesowego, a w szczególności:

- przekształcenie konwencji brukselskiej z 1968 roku w rozporządzenie, ⁽¹⁾
- propozycja rozporządzenia w sprawie europejskiego tytułu egzekucyjnego dla roszczeń bezspornych, ⁽²⁾
- rozporządzenie w sprawie doręczania w Państwach Członkowskich dokumentów sądowych i pozasądowych w sprawach cywilnych lub handlowych, ⁽³⁾
- rozporządzenie w sprawie współpracy między sądami Państw Członkowskich przy przeprowadzaniu dowodów w sprawach cywilnych lub handlowych, ⁽⁴⁾

⁽¹⁾ Rozporządzenie Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych, Dz.U. L 12 z 16 stycznia 2001 r., str. 1.

⁽²⁾ Projekt rozporządzenia Rady w sprawie europejskiego tytułu egzekucyjnego dla roszczeń bezspornych, dokument COM 2002/ 159 wersja końcowa z 18 kwietnia 2002 r.

⁽³⁾ Rozporządzenie Rady (WE) nr 1348/2000 z dnia 29 maja 2000 r. w sprawie doręczania w Państwach Członkowskich dokumentów sądowych i pozasądowych w sprawach cywilnych lub handlowych, Dz.U. L 160 z 30 czerwca 2000 r., str. 37.

⁽⁴⁾ Rozporządzenie Rady (WE) nr 1206/2001 z dnia 28 maja 2001 r. w sprawie współpracy między sądami Państw Członkowskich przy przeprowadzaniu dowodów w sprawach cywilnych lub handlowych, Dz.U. L 174 z 27 czerwca 2001 r., str. 1.

— zalecenie Komisji w sprawie zasad organizacji i działania organów powołanych do polubownego załatwiania sporów, ⁽⁵⁾

— decyzja Rady w sprawie utworzenia Europejskiej Sieci Sądowej w sprawach cywilnych i handlowych ⁽⁶⁾.

2.2.3 Dalej wymienić należy prace w zakresie prawa cywilnego materialnego, a w szczególności:

— Komunikat Komisji dotyczący europejskiego prawa zobowiązań z dnia 11 lipca 2001 r., ⁽⁷⁾

— Dyrektywa w sprawie kredytów konsumenckich, ⁽⁸⁾

— Dyrektywa w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich ⁽⁹⁾.

2.2.4 Na szczególną uwagę zasługuje projekt zajęcia się przez Komisję problematyką materialnego prawa kolizyjnego, rozpoczęty zaraz po opublikowaniu zielonej księgi w zamiarze przekształcenia konwencji rzymskiej w instrument prawa wspólnotowego ⁽¹⁰⁾. Rozporządzenie Rzym-II jest komplementarne do zaproponowanego w zielonej księdze rozporządzenia Rzym-I i stanowi jego naturalne rozszerzenie.

2.2.5 Wszystkie te działania mają na względzie stworzenie Europejskiej Przestrzeni Prawnej, umożliwienie podmiotom gospodarczym prostego i bezproblemowego funkcjonowania na europejskim rynku wewnętrznym, podwyższenie bezpieczeństwa prawnego, ułatwienie stosowania prawa przez sądy i dostępu do niego obywateli państw europejskich.

3. Podstawa prawna

3.1 Przedmiotem rozporządzenia jest ujednoczenie norm prawa kolizyjnego w zakresie zobowiązań pozaumownych. Harmonizacja norm prawa kolizyjnego podlega postanowieniom art. 65 lit. b) Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską. Komisja jest do tego upoważniona, jeżeli jest to konieczne do zapewnienia niczym nie zakłóconego funkcjonowania rynku wewnętrznego. W ocenie Komitetu taka sytuacja ma miejsce, ponieważ harmonizacja wspomnianych norm prawa kolizyjnego przyczyni się do zapewnienia równego traktowania podmiotów gospodarczych w obrocie międzynarodowym we Wspólnocie, zwiększy bezpieczeństwo prawne i uprości zasady stosowania prawa, a tym samym zwiększy gotowość do nawiązywania międzynarodowych kontaktów gospodarczych oraz przyczyni się do ich dalszego rozwoju, a także

⁽⁵⁾ Zalecenie Komisji Nr 98/257/WE z dnia 30 marca 1998 r. dotyczące zasad organizacji i działania organów kompetentnych do pozasądowego rozstrzygania sporów prawnych konsumentów, Dz.U. L 115 z 17 kwietnia 1998 r., str. 31.

⁽⁶⁾ Decyzja Rady z dnia 28 maja 2001 r. ustanawiająca Europejską Sieć Sądową w sprawach cywilnych i handlowych (2001/470/WE), Dz.U. L 174 z 27 czerwca 2001 r., s. 25.

⁽⁷⁾ Komunikat Komisji dla Rady i Parlamentu Europejskiego w sprawie europejskiego prawa zobowiązań (2001/C 255/01), Dz.U. C 255 z 13 września 2001 r., str. 1.

⁽⁸⁾ Dz.U. L 61 z 10 marca 1990 r., str. 14.

⁽⁹⁾ Dz.U. L 95 z 21 kwietnia 1993 r., str. 29.

⁽¹⁰⁾ Zielona Księga Komisji w sprawie przekształcenia rzymskiej konwencji o prawie właściwym dla zobowiązań umownych w instrument prawa wspólnotowego (COM 2002/ 654 final).

przyspieszy wzajemne uznawanie aktów prawnych Państw Członkowskich, gdyż obywatelom innych Państw Członkowskich łatwiej będzie sprawdzić, że są one prawidłowe pod względem prawnym.

4. Materialny zakres stosowania, stosowanie prawa państw trzecich (art. 1, 2)

4.1 Rozporządzenie ma uregulować prawo kolizyjne w zakresie spraw cywilnych i handlowych (art. 1 ust.1). Dla uniknięcia nieporozumień należy to wyraźnie stwierdzić. W tym celu ustawodawca może sięgnąć po terminologię używaną również w rozporządzeniu nr 44/2001 (art. 1), ponieważ jest ona już jasno ustalona. Wyłączenie spraw związanych z podatkami i cłami wynika samo z siebie. Wzmianka o tym nie jest jednak szkodliwa.

4.2 Zadaniem rozporządzenia nie jest uregulowanie wszystkich spraw związanych z zobowiązaniami pozaumownymi. Ustawodawca nie powinien zatem mierzyć zbyt wysoko, bo mogłoby to zagrozić całemu przedsięwzięciu. Stąd też należy przychylić się do wyłączenia spraw związanych z rodziną, alimentami i spadkami (art. 1, ust. 2). Z uwagi na swoje implikacje społeczno-polityczne dziedziny te są w prawie kolizyjnym regulowane tradycyjnie w odrębnych aktach prawnych.

4.3 Wyłączenie spraw związanych z wekslami i czekami podobnie jak i spraw dotyczących szkód wywołanych eksploatacją jądrowych instalacji energetycznych (art. 1 ust.2) wynika ostatecznie z faktu ich zadowalającego uregulowania w konwencjach⁽¹⁾, których obowiązywanie wykracza poza obszar Wspólnoty, a ich istnienie nie powinno być podważane.

4.4 Wyłączenie w art. 1 ust. 2 lit. f) spraw z zakresu prawa spółek jest nieuniknione, ponieważ omawiane tam sprawy są tak bardzo związane ze statutem spółki, że nie można dokonywać ich regulacji, nie uwzględniając tego związku rzeczowego.

4.5 Szczególną cechą prawa anglosaskiego jest trust. Chodzi tutaj o strukturę, która pod względem prawnym plasuje się pomiędzy prawem spółek a prawem fundacji, pod względem funkcjonalnym stanowi ukryte powiernictwo, a jednocześnie nie posiada własnej osobowości prawnej. Twór taki nie występuje w porządku prawnym kontynentalnych państw europejskich. Ze względu na tę specyfikę oraz podobieństwa do rozwiązań ujętych w prawie spółek, struktura ta została już wyłączona z konwencji rzymskiej (art. 1 ust.2 lit. g)). Ponieważ z rozporządzenia wyjęto prawo spółek, to z podobną konsekwencją należy postąpić w przypadku trustu (art. 1 lit. e)).

4.6 Rozporządzenie wskazuje na właściwe prawo bez względu na to, czy chodzi o prawo Państwa Członkowskiego czy też prawo państwa trzeciego (art. 2). Funkcjonuje ono tym samym zgodnie z ogólnie uznanym standardem w zakresie prawa kolizyjnego, który z zasady odrzuca dyskryminację

innych porządków prawnych w prawie kolizyjnym. Komitet pragnie wyrazić swe zadowolenie z tego faktu. Jeżeli okoliczności sprawy wskazują na istnienie możliwości rozwiązania z wykorzystaniem określonego porządku prawnego, to nie ma znaczenia, czy chodzi tutaj o rozwiązanie wewnątrzwspólnotowe, czy też nie.

5. Przepisy dotyczące czynów niedozwolonych znajdujące zastosowanie w sprawach z zakresu zobowiązań pozaumownych (art. 3 - 8)

5.1 Art. 3 dotyka sedna sprawy omawiając roszczenia w związku z popełnieniem czynów niedozwolonych. Teoretycznie stoi tutaj do dyspozycji cały szereg alternatywnych kryteriów, które najczęściej określane są hurtem jako *lex loci delicti (commisi)*, a mianowicie porządek prawny miejsca popełnienia czynu niedozwolonego, porządek prawny miejsca zdarzenia, które stanowi szkodę, porządek prawny miejsca, w którym wystąpił skutek czynu niedozwolonego oraz porządek prawny miejsca zamieszkania poszkodowanego. Wszystkie te elementy mają swoją tradycję i podstawy. Są one też praktycznie wykorzystywane w różnych obowiązujących prawach kolizyjnych. Dlatego też wyjątkowo pilnym zadaniem ustawodawcy jest przeforsowanie jednolitych uregulowań prawnych we wszystkich Państwach Członkowskich. Zadanie to jest priorytetowe i znacznie ważniejsze aniżeli sprawa wyboru konkretnego rozwiązania. Mając na uwadze późniejsze praktyczne stosowanie prawa, należy sobie uzmysłowić, że wszystkie te kryteria (lub znaczna ich część) w praktyce zbiegają się w większości przypadków. Miejsce zamieszkania poszkodowanego jest z reguły to samo, co i miejsce wystąpienia szkody lub miejsce wystąpienia zdarzenia powodującego szkodę, a jednocześnie miejsca te będą najczęściej zgodne z miejscem popełnienia czynu niedozwolonego. W przypadkach praktycznych spór o właściwe miejsce jest z reguły bardzo teoretyczny. Ustawodawca europejski chce się opowiedzieć za zasadą miejsca wystąpienia szkody. Być może można się spierać, czy odpowiada to rzeczywistym tendencjom nowszych kodyfikacji w tym zakresie⁽²⁾, jednakże dokonanie takiego wyboru daje się uzasadnić tym, że ostatecznie priorytet przyznaje się ochronie poszkodowanego, nie naruszając przy tym interesów sprawcy. Sytuacja taka miałaby miejsce, gdyby kierować się tylko miejscem zamieszkania poszkodowanego. Ukierunkowanie się jedynie na miejsce popełnienia czynu niedozwolonego byłoby niewspółmierne korzystniejsze dla sprawcy szkody⁽³⁾, ponieważ nie odpowiadałoby to uprawnionym oczekiwaniom poszkodowanego do prawa do ochrony. Zabiegi ustawodawcy zmierzające do wyrównania interesów stron uczestniczących w sporze wydają się być do zaakceptowania pod każdym względem. Ograniczenie ogólnej zasady przez art. 3 ust.2 przy takim samym miejscu zamieszkania obu stron odpowiada naturze sprawy i pozwala na uniknięcie zbędnego ukierunkowywania się ku obcym porządkom prawnym. Ustęp 3 został ujęty jako ogólna poprawka odpowiadająca funkcjonalnie treści art. 4 ust.5 str.2 konwencji rzymskiej. W praktycznym stosowaniu prawa trzeba będzie zwracać uwagę na to, aby w tych Państwach Członkowskich, które w sporach wykorzystywały dotychczas zasadę miejsca popełnienia czynu niedozwolonego, dzięki tej wyjątkowej klauzuli nie była omijana wymagana przez ustawodawcę wspólnotowego zasadnicza reorientacja w korzystaniu z prawa.

⁽¹⁾ Konwencja genewska w sprawie postanowień dotyczących międzynarodowego prawa wekslowego prywatnego z dnia 7 czerwca 1930 r., konwencja genewska w sprawie postanowień dotyczących międzynarodowego prawa czekowego prywatnego z dnia 19 marca 1931 r., jak również konwencja paryska z dnia 29 lipca 1960 wraz z umowami uzupełniającymi.

⁽²⁾ Inaczej aniżeli w obowiązującym w Niemczech od 1999 r. uregulowaniu art. 40 ust.1 ustawy wykonawczej do Kodeksu Cywilnego (EGBGB), które za kryterium decydujące uznaje miejsce popełnienia czynu.

⁽³⁾ Zna on miejscowe prawo, nie musi się martwić innym, a w przypadku podejmowania ryzykownych działań może osiągać korzyści w postaci niższego poziomu odpowiedzialności.

5.2 Dla przypadków związanych z odpowiedzialnością za jakość produktu (art. 4) rozporządzenie odwołuje się do stosowania prawa państwa, w którym poszkodowany ma miejsce zamieszkania. Uregulowanie to należy postrzegać jako propozycję kompromisową, przede wszystkim w kontekście burzliwych niekiedy sporów poprzedzających przesłuchanie z dnia 6 stycznia 2003 roku. Możliwe do przyjęcia i dyskutowane kryteria wydają się być niezbyt odpowiednie. Przykładowo miejsce zatrudnienia może być czysto przypadkowe, a w określonych konstelacjach również trudne do ustalenia (zakupy internetowe). Równie przypadkowym w sprawach odpowiedzialności za jakość produktu może być miejsce wystąpienia szkody (wówczas, gdy nabywca rzeczy znajduje się w podróży, w czasie której doszło do wystąpienia szkody). Równie niezadowalającym kryterium byłoby miejsce wykonania produktu, ponieważ w warunkach globalizacji może on wykazywać marginalne odniesienie do okoliczności sprawy. Natomiast wybrane kryterium na pierwszym planie stawia godny ochrony interes poszkodowanego. Jego wybór jest tym bardziej uzasadniony, że w toku przesłuchania zorganizowanego przez Komisję w dniu 1 stycznia 2003 roku opowiedziało się za nim również większość przedstawicieli przemysłu i sektora ubezpieczeniowego, wychodząc naprzeciw przedstawicielom konsumentów. Poprzez ograniczenie generalnej zasady (wprowadzanie produktu do obrotu bez uzyskania zgody) uwzględniony został również w odpowiednim stopniu uzasadniony interes przemysłu, o czym była mowa w czasie przesłuchania.

5.3 Wniesiona przez rozporządzenie zasada odnosząca się do nieuczciwej konkurencji (art. 5) oddaje klasyczną zasadę w tym zakresie, mianowicie zastosowanie znajduje prawo miejsca, w którym ingerencja w zakresie konkurencji była bezpośrednio i przyniosła największe szkody (miejsce faktycznego naruszenia zasad konkurencji). Dzięki równemu traktowaniu konkurencji wewnętrznej i zagranicznej zasada ta zapewnia równe szanse we współzawodnictwie. Ta sama materia omawiana jest jednakże w art. 4 nr 1 projektu dyrektywy w sprawie nieuczciwych praktyk handlowych⁽¹⁾ odmiennie, bowiem z powołaniem się na zasadę państwa siedziby firmy. Mimo że uzasadnienia dla obu instrumentów prawnych nie wnikają głębiej w te różnice, sprzeczność daje się rozwiązać przy pomocy zastosowania ogólnych zasad prawa wspólnotowego oraz rynku wewnętrznego w następujący sposób: art. 5 rozporządzenia reguluje prawo zewnętrzne Wspólnoty w stosunku do państw nie będących jej członkami (względnie na obszarach, które nie zostały ujęte w dyrektywie), natomiast art. 4 nr 1 dyrektywy reguluje stosunki wewnętrzne Państw Członkowskich na rynku wewnętrznym Wspólnoty. Jeżeli taka jest rzeczywistość intencja, to dobrze byłoby, gdyby Komisja wyraźnie sformułowała to w uzasadnieniach dla obu instrumentów prawnych. Oprócz tego pozostaje jeszcze trudna do zaakceptowania sytuacja, że w przypadku dwóch konkurentów, z których jeden pochodzi z Państwa Członkowskiego a drugi spoza Unii, to w Państwie Członkowskim obowiązują te same zasady, podczas gdy ewentualnie różniące się zasady obowiązują wtedy, gdy obydwaj konkurenci pochodzą z różnych Państw Członkowskich Unii (to ostatnie jest oczywiście problemem związanym ze stopniem harmonizacji w dyrektywie materialnego prawa o nieuczciwej konkurencji).

Zawężenie ogólnej zasady przez przepis art. 5 nr 1 jest uregulowaniem odnoszącym się do przypadku raczej rzadko występującego w praktyce, w którym naruszenie zasad uczciwej

⁽¹⁾ Propozycja dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie nieuczciwych praktyk handlowych na rynku wewnętrznym pomiędzy przedsiębiorstwami a konsumentami oraz zmiany dyrektyw 84/450/EWG, 97/7/EWG i 98/27/EWG, dokument COM 2003/356 z 18 czerwca 2003 r.

konkurencji ma oddziaływanie o charakterze indywidualnym, a nie powszechnym. Stąd też uzasadnione jest przyporządkowanie takiego postępowania pod ogólne zasady czynu niedozwolonego. Komitet proponuje przemyślenie, czy nie należy zmienić tytułu tego przepisu na „Konkurencja a niedozwolone praktyki handlowe”, tak by wyraźniej podkreślić, że uregulowanie to chce objąć w sposób wyczerpujący wszystkie naruszenia prawa w zakresie uczciwej konkurencji.

5.4 Na pierwszy rzut oka może zdumiewać fakt, że w instrumencie prawnym zajmującym się prawem kolizyjnym zobowiązań pozaumownych znajdują się uregulowania dotyczące naruszeń prawa osobistego i prywatności (art. 6), ponieważ już tradycyjnie problemy te regulowane są w wielu przepisach prawa osobowego. Jednak w nowych czasach w wielu Państwach Członkowskich oceny ulegają przewartościowaniu, stąd też materia ta regulowana była dzisiaj w ramach przepisów dotyczących czynów niedozwolonych. Uzasadnione jest więc uchwycenie jej w tym dokumencie. Pokrewieństwa z materią będącą przedmiotem art. 5 i 8 nie da się również zakwestionować. Zasada określona w art. 6 ust. 1 jest godna aprobaty. To samo odnosi się do uregulowania kwestii prawa do sprostowania w ust. 2. Komitet proponuje rozważyć, czy wyjątek na korzyść *lex fori* (prawo obowiązujące w siedzibie sądu) nie stał się i tak zbędny w kontekście art. 22.

5.5 W zakresie naruszeń środowiska naturalnego (art. 7) podstawowa zasada jest zgodna z ogólnym kryterium deliktowym ujętym w art. 3, choć poszkodowanemu daje się możliwość wyboru (ewentualnie korzystniejszego dla niego) prawa miejsca, w którym zaszło zdarzenie powodujące powstanie szkody. Oczywiście jest, że ustawodawca, uchylając podstawową zasadę na korzyść prawa wyboru miejsca przez poszkodowanego, dąży pod płaszczykiem prawa kolizyjnego w rzeczywistości do celów znacznie wybiegających poza zakres tego prawa, albowiem potencjalnemu sprawcy naruszeń środowiska prewencyjnie grozi surowym prawem materialnym i próbuje go zmusić do szczególnej troski o ochronę środowiska. Aspekt ten jest wyraźnie uwidocznił w uzasadnieniu do art. 7.

5.6 Zasada przyjęta w kwestii ochrony praw autorskich (art. 8) odpowiada ogólnie uznanym zasadom w tym zakresie, według których stosowane winno być prawo miejsca, w którym występuje się o ochronę prawa. Prowadzi to do równego traktowania obywateli kraju i obcokrajowców na dowolnym obszarze prawnym, co jest godne poparcia. Trudno byłoby wyjaśnić, dlaczego owoce pracy umysłowej cudzoziemca miałyby korzystać z mniejszej lub większej ochrony prawnej, aniżeli w przypadku obywatela danego kraju. Art. 8 ust. 2 wyraża oczywistość tej kwestii.

6. Przepisy dotyczące zobowiązań pozaumownych wynikających z innych okoliczności aniżeli czynu niedozwolone

6.1 Prawo dotyczące czynów niedozwolonych, omówione w rozdziale II sekcja 1 rozporządzenia, stanowi co prawda najważniejszy punkt problemu zobowiązań pozaumownych, jednak konieczne jest również w szczególności uregulowanie przypadków bezpodstawnego wzbogacenia się oraz dokonywania czynności prawnych bez upoważnienia. Oprócz tego Państwa Członkowskie znają dalsze przykłady zobowiązań pozaumownych występujących w różnych ilościach i w różnej skali ważności, dla uregulowania których proponuje się klauzulę generalną, jak to dopuszcza ustawodawca w art. 9 ust. 1.

6.2 Jeżeli zobowiązanie pozaumowne wynika ze stosunku prawnego istniejącego między stronami (należą do tego również umowy), to naturalnym jest powołanie prawa rządzącego danym istniejącym stosunkiem prawnym (zaczepienie akcesoryjne). Już tylko z uwagi na umowy, które zostały specjalnie wyszczególnione w przepisie, zauważyć należy, że w konwencji rzymskiej zawarte jest uregulowanie dotyczące zakresu zastosowania. Art. 9 ust. 1 jest dostatecznie elastycznie sformułowany, aby zapewnić wykorzystanie uregulowania konwencji rzymskiej bez obawy o sprzeczność. Uregulowanie art. 9 ust. 2 odpowiada pod względem treści art. 3 ust. 2 rozporządzenia i jest uzasadnione tymi samymi względami.

6.3 Uregulowanie dotyczące bezpodstawnego wzbogacenia się, dające prawo do zastosowania prawa państwa, na obszarze którego ono nastąpiło (art. 9 ust.3), jest zgodne z zasadami uznanymi w większości Państw Członkowskich. Jeżeli wzbogacenie nastąpiło w oparciu o (nieskuteczny) stosunek umowny, logika art. 9 wymaga zastosowania ust. 1.⁽¹⁾ Stosownym byłoby wyraźne zaakcentowanie tego w tekście normy prawnej, tak aby stosujący prawo nie mieli żadnych wątpliwości co do wykładni. Za przykład mogą tutaj posłużyć przepisy zawarte w art. 38 ust. 1 i 3 niemieckiej ustawy EGBG, oparte na tej samej zasadzie. Zgodnie z komentarzami do przepisu, udzielonymi przez przedstawicielkę Komisji, do zastosowania takiego kryterium może dojść tylko wtedy, gdy nie może już być podjęte akcesoryjne zaczepienie wynikające z postanowień art. 9 ust. 1 lub 2. Komitet uważa, że należy to wyraźniej zaakcentować, tak aby zapobiec różnego rodzaju nieporozumieniom.

6.4 W kwestii dokonywania czynności prawnych bez upoważnienia rozporządzenie zmierza w kierunku stosowania prawa wg miejsca zamieszkania osoby, której sprawy prowadzone są bez upoważnienia (z wyjątkiem szczególnych przypadków wyszczególnionych w art. 9 ust. 4 zdanie 2). Uregulowanie to udziela preferencji osobie, której sprawy prowadzone są bez jej zlecenia. Gdyby powoływać się na prawo wg miejsca zamieszkania osoby prowadzącej sprawę bez zlecenia, wówczas to ona byłaby stroną uprzywilejowaną. Istnieje jednakże możliwość (nie rozpatrywana oficjalnie przez ustawodawcę) zachowania neutralności, w której zastosowanie znalazłoby prawo miejsca, w którym sprawy są realizowane. Komitet prosi Komisję o rozważenie słuszności takiego rozwiązania - tym bardziej, że ustawodawca przyjął już w art. 9 ust. 4 str. 2 uregulowanie, które posiada cechy odpowiadające zaproponowanemu kierunkowi działań. Zgodnie z komentarzami do przepisu udzielonymi przez przedstawicielkę Komisji do zastosowania takiego kryterium może dojść tylko wtedy, gdy nie może już być podjęte akcesoryjne zaczepienie wynikające z art. 9, ust. 1 lub 2. Komitet uważa, że należy to wyraźniej zaakcentować, tak aby zapobiec różnego rodzaju nieporozumieniom.

6.5 Klauzula dotycząca wyjątków powołująca w art. 9 ust.5 prawo, do którego istnieje ściśle odniesienie, odpowiada art. 3 ust.3 rozporządzenia i jest uzasadniona tymi samymi podstawami. Powstaje jednak pytanie, czy nie można by wyprowadzić z tego nadrzędnej zasady, która objęłaby wszystkie normy rozporządzenia, a więc również te ujęte w art. 4-8, dla których

⁽¹⁾ Co bardzo zwięźle potwierdza uzasadnienie (str. 24).

nie jest ona jeszcze przewidziana. Komisja mogłaby to rozważyć i ewentualnie wprowadzić odpowiednią normę do sekcji 3. W takim przypadku należałoby wykreślić art. 3 ust. 3 oraz art. 9 ust. 5.

6.6 W ocenie Komitetu zbędny jest art. 9 ust. 6, ponieważ jego skutki wynikają już z istnienia szczególnej normy prawnej art. 8. Pozostawienie tego przepisu nie jest jednak szkodliwe.

7. Wspólne normy prawa kolizyjnego dla zobowiązań pozaumownych wynikających z czynów niedozwolonych oraz innych przyczyn

7.1 Tytuł Sekcji 3 rozdziału II jest niepotrzebnie skomplikowany, co utrudnia jego zrozumienie. Komitet zaleca skorzystanie z przykładu konwencji rzymskiej i nadanie mu brzmienia: „Przepisy wspólne”.

7.2 Wprowadzając dodatkową możliwość wyboru prawa miejsca przez strony pozaumownego stosunku zobowiązaniowego po powstaniu sporu (art. 10), rozporządzenie wykazuje postępowe tendencje, które zostały wprowadzone np. w art. 42 niemieckiej ustawy EGBG oraz w art. 6 holenderskiej ustawy o międzynarodowym prawie prywatnym. Komitet popiera takie działania. Zastrzeżenie w art. 10 ust. 2 i 3, dotyczące prawa nierozporządzalnego, stanowi ogólnie uznawany standard, pozwalający na uniknięcie obchodzenia prawa przez obie strony. Jest więc niekwestionowane, mimo że komplikuje nieco stosowanie prawa w praktyce.

7.3 Przy normalizacji zakresu stosowania art. 3-10 rozporządzenia ustawodawca oparł się na odpowiednio dostosowanych wzorcach art. 10 konwencji rzymskiej. Duża szczegółowość świadczy o staraniach Komisji o zapewnienie wysokiego stopnia bezpieczeństwa prawnego.

7.4 Problematiczne wydaje się uregulowanie art. 11 d) rozporządzenia, głównie ze względu na to, że zgodnie z ogólnie uznanymi zasadami, prawo procesowe podlega lex fori (prawu obowiązującemu wg siedziby sądu). Ustawodawca europejski nie powinien naruszać tej zasady. O ile chodzi o czynności procesowe zmierzające do egzekucji roszczeń i (zapobiegawcze) zabezpieczenie roszczeń materialnych, to w zasadzie powinny być one podporządkowane prawu sądu właściwego. Pytanie, czy roszczenie jest roszczeniem materialnym, powinno być rozważone zgodnie z postanowieniami art. 3-10. Uzasadnienie wskazuje na to, że ustawodawca tak właśnie przypuszczał. Tam, gdzie droga procesowa do egzekucji i roszczenie materialne są tak ściśle powiązane ze sobą, że niemożliwe jest ich rozdzielanie, uzasadnione jest uczynienie wyjątku od zasady lex-fori i powołanie się na zasadę lex causae.

7.5 Art. 12, regulujący trudne problemy związane z normami egzekwujących (prawo bezwzględnie obowiązujące, lois de police), opiera się mutatis mutandis na art. 7 konwencji rzymskiej i odpowiada tym samym uznanemu standardowi prawa kolizyjnego. Nazewnictwo, odbiegające od przyjętego w konwencji rzymskiej, odpowiada zmianom w języku prawniczym po 1980 roku.

7.6 Art. 13 stwarza uwarunkowania do automatycznego stosowania przepisów dotyczących bezpieczeństwa i zachowania, co w zasadzie jest uzasadnione. Zdaniem Komitetu jednak obowiązywać powinny uregulowania miejsca popełnienia czynu, bo można oczekiwać ich uwzględnienia przez sprawcę. W tym sensie zresztą rozumieć należy przepis art. 7 Konwencji Haskiej dotyczącej prawa stosowanego w odniesieniu do wypadków drogowych (wbrew uzasadnieniu – str. 28), ponieważ ukierunkowane jest ono pod względem miejsca wypadku. W takim samym sensie przedstawiciel Komisji skomentował treść art. 13. Według opinii Komitetu nie jest to wystarczająco klarowne, przynajmniej nie we wszystkich wersjach językowych. Dlatego też Komitet wezwał Komisję do uznania za miarodajne zasad dotyczących bezpieczeństwa i zachowania obowiązujących w miejscu popełnienia czynu, które zawarte zostały w art. 13 rozporządzenia.

7.7 Reguła określania kryterium dla bezpośredniego dochodzenia roszczenia odszkodowawczego wobec ubezpieczyciela odpowiada naturze rzeczy i stanowi również materialny odpowiednik uregulowania zawartego w art. 11 ust. 2 rozporządzenia 44/2001/WE.

7.8 Uregulowanie dotyczące ustawowego przejścia wierzycielności w stosunku do innego dłużnika (art. 15) jest zgodne z art. 13 konwencji rzymskiej i nie nastęrcza problemów. Komisja ma zwrócić uwagę na to, aby zgodność ta została utrzymana również po przekształceniu konwencji rzymskiej w rozporządzenie unijne (tzw. rozporządzenie Rzym I). To samo odnosi się do art. 17 (ciężar dowodu), który jest zgodny z art. 14 konwencji rzymskiej. Art. 16 stanowi udaną adaptację przepisów art. 9 ust. 4 konwencji rzymskiej, który ze względu na odmienną materię w konwencji rzymskiej służyć mógł tylko za punkt wyjścia.

8. Pozostałe przepisy/ Przepisy końcowe

8.1 Kwestie uregulowane w rozdziałach III i IV rozporządzenia stanowią w większości uregulowania techniczne, które nie wymagają szczegółowego komentarza oraz nie nastęrczają żadnych problemów, ponieważ odpowiadają ogólnemu standardowi przyjętemu dla prawa kolizyjnego. W szczególności dotyczy to art. 20 (wyłączenie przekazania sprawy do ponownego rozpatrzenia przez sąd niższej instancji oraz przekazywania do wyższej instancji), odpowiadającego art. 15 konwencji rzymskiej, art. 21 (państwa o kilku systemach prawnych), odpowiadającego art. 19 konwencji rzymskiej, art. 22 (porządek prawny fori), odpowiadającego art. 16 konwencji rzymskiej, art. 25 (stosunek do istniejącej umowy), odpowiadającego art. 21 konwencji rzymskiej.

8.2 Dla celów rozporządzenia art. 18 rozporządzenia zrównuje określone obszary nie podlegające bezpośrednio żadnej władzy zwierzchniej z terytorium państwa. Dzięki temu unika się niepożądanych luk, względnie przypadkowych kryteriów (punktów zaczepienia) w systemie prawa kolizyjnego. Komitet pochwała tę inicjatywę.

8.3 W dzisiejszym międzynarodowym prawie prywatnym, a przez zgodność również w rozporządzeniu, miejsce zamieszkania osoby odgrywa główną rolę w wyborze kryterium. Podczas gdy określenie miejsca zamieszkania osoby fizycznej

nie stanowi problemu, to w przypadku osób prawnych mogą występować wątpliwości. Rozporządzenie usuwa je w sposób rzeczowy, określając miejsce głównej siedziby jako miarodajne. Przejęcie art. 60 z rozporządzenia (WE) nr 44/2001 nie byłoby działaniem merytorycznie słusznym, ponieważ rozporządzenie to generalnie bierze pod uwagę miejsce stałego zamieszkania, a nie zwykłe miejsce zamieszkania, a do tego proponowane w nim potrójne rozwiązanie mogłoby prowadzić do ograniczenia bezpieczeństwa prawnego.

8.4 Art. 24 został przyjęty przez ustawodawcę do tekstu rozporządzenia dopiero po odpowiednich sugestjach w czasie przesłuchania, które odbyło się w styczniu 2003 roku. Wzorowany jest na art. 40 ust. 3 niemieckiej ustawy EGBG, który posłużył do tego, aby już na bazie materialno-prawnej umożliwić dochodzenie roszczeń, które według *communis opinio* klasyfikują się we Wspólnocie jako rażąco wygórowane, a przy tym uczynić zbędnymi spory i dyskusje na temat, czy są one sprzeczne z porządkiem publicznym. Komitet zdecydowanie popiera takie zamiary ustawodawcy. Poddaje on jednak do zastanowienia, że interesom uprawnionego do odszkodowania nie posłużyłoby to, gdyby za powstałą szkodę odmówiono mu odszkodowania (z całkowicie skądinąd uzasadnionych prawnie powodów) tylko dlatego, że w obcym ustroju prawnym przewidziano zarówno odszkodowanie, które z punktu widzenia Państw Członkowskich uznać można za umiarkowane, jak i odszkodowanie karne (*punitive damages*, *triple damages*), które należałoby uznać za nieakceptowalne. Komitet obawia się, że obecne brzmienie art. 24 mogłoby właśnie stanowić ułatwienie dla takiego totalnego odmawiania prawa do roszczenia. Dlatego też proponuje przereklamowanie przepisu w sposób następujący:

„Zastosowanie normy prawnej określonej zgodnie z rozporządzeniem uzasadnia odmowę świadczenia wtedy i tylko wtedy, gdy w sposób oczywisty ma ono służyć innym celom, aniżeli współmierne odszkodowanie dla poszkodowanego.”

8.5 Art. 25 rozporządzenia zawiera zastrzeżenie na korzyść umów międzynarodowych, którym (o ile Państwa Członkowskie są nimi związane) przyznaje ono nadrzędność w obszarze prawa kolizyjnego pozaumownych stosunków zobowiązaniowych. W głównych zarysach przepis ten odpowiada art. 21 konwencji rzymskiej, ale w odróżnieniu od tejże konwencji nie zawiera zwolnienia od podejmowania w przyszłości zobowiązań umownych, które nie spełniają wymogów prawa wspólnotowego. Różnica ta wyjaśnia się cechami rozporządzenia, które jest prawem wiążącym narodowych ustawodawców, jak również koniecznością udaremniania w przyszłości dalszego różnicowania stanu prawnego we Wspólnocie. Zastrzeżenie zostało przyjęte przez Komitet z aprobatą, bowiem umożliwia ono Państwom Członkowskim wypełnianie w przyszłości zobowiązań przyjętych w przeszłości oraz kontynuowanie przestrzegania ważnych umów międzynarodowych, z których niektóre mają zasięg światowy. W nawiązaniu do tego Komitet przypomina przykładowo: konwencję berneńską w sprawie ochrony dzieł literatury i sztuki z 9 września 1896 roku, porozumienie dotyczące handlowych aspektów praw własności intelektualnej (TRIPS), międzynarodową konwencję w sprawie ujednolicenia niektórych przepisów dotyczących niesienia pomocy i ratownictwa morskiego z 23 września 1910 roku, jak również międzynarodową konwencję w sprawie ograniczenia odpowiedzialności właścicieli statków morskich.

9. Wnioski

Komitet wzywa Komisję, aby po dokonaniu poprawek możliwie jak najszybciej zakończyć prace nad rozporządzeniem, tak by mogło ono wejść w życie. Komisja powinna:

- spowodować wyjaśnienie związku między art. 5 rozporządzenia a art. 4 nr 1 dyrektywy w sprawie nieuczciwej konkurencji i zmienić odpowiednio uzasadnienie,
- sprawdzić, czy przyznanie prawa wyboru poszkodowanym w sprawach związanych z naruszeniem przepisów o ochronie środowiska (art. 7) jest rzeczywiście słuszne,
- wyjaśnić w treści rozporządzenia wyraźniej stosunek art. 9 ust.3 i 4 do art. 9 ust.1 i 2,
- rozważyć, czy nie byłoby słuszniejsze uznać w art. 9 ust.4 za obowiązujące prawo miejsca, w którym sprawy są realizowane,

— sprawdzić, czy art. 9 ust.5 może być przekształcony w ogólną zasadę rozporządzenia i umieszczony w rozdziale 3,

— zmienić nagłówek rozdziału 3 na: „Przepisy wspólne”,

— w sposób nie budzący wątpliwości zaznaczyć w art. 13 rozporządzenia, że obowiązują zasady bezpieczeństwa i zachowań miejsca popełnienia czynu,

— zmienić brzmienie art. 24 w sposób następujący:

„Zastosowanie normy prawnej określonej zgodnie z rozporządzeniem uzasadnia odmowę świadczenia wtedy i tylko wtedy, gdy w sposób oczywisty ma ono służyć innym celom, aniżeli współmierne odszkodowanie dla poszkodowanego.”

Bruksela, 2 czerwca 2004 r.

Przewodniczący

Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego

Roger BRIESCH

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie komunikatu Komisji dla Rady, Parlamentu Europejskiego, Komitetu Ekonomiczno-Społecznego oraz Komitetu Regionów „Silniejszy europejski rynek farmaceutyczny z korzyścią dla pacjenta – Wezwanie do działania”

COM(2003) 383 final

(2004/C 241/02)

Dnia 16 października 2003 roku Komisja Europejska postanowiła zasięgnąć opinii Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego zgodnie z art. 262 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską w sprawie komunikatu Komisji dla Rady, Parlamentu Europejskiego, Komitetu Ekonomiczno – Społecznego oraz Komitetu Regionów „Silniejszy, europejski rynek farmaceutyczny z korzyścią dla pacjenta – Wezwanie do działania”

Sekcja ds. Jednolitego Rynku, Produkcji i Konsumpcji, która była odpowiedzialna za prace Komitetu w tej sprawie, przyjęła opinię dnia 4 maja 2004 r. Sprawozdawcą była Maureen O'Neill.

Na 409. sesji plenarnej (posiedzenie z dnia 2 czerwca 2004 r.) Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny przyjął następującą opinię 164 głosami za przy jednym głosie przeciw i dziesięciu wstrzymujących się.

1. Kontekst

1.1 Od dawna uważa się, iż europejski przemysł farmaceutyczny odgrywa zasadniczą rolę zarówno w przemyśle, jak i w ochronie zdrowia. W instytucjach europejskich kładzie się duży nacisk na rozwój poszczególnych składników tej gałęzi przemysłu i na wynikające z niego korzyści dla pacjentów.

1.2 W tym celu Rada Lizbońska w roku 2000 wyznaczyła UE strategiczny cel „zbudowania najbardziej konkurencyjnej i dynamicznej opartej o wiedzę gospodarki na świecie, zdolnej

do zrównoważonego wzrostu gospodarczego przy większej ilości lepszych stanowisk oraz spójności społecznej”, w czym przemysł farmaceutyczny odgrywać będzie znaczącą rolę.

1.3 Rada Ministrów w swych konkluzjach dotyczących produktów medycznych i zdrowia publicznego z lipca 2004 roku podkreśliła znaczenie leków innowacyjnych, o znacznej dodatkowej wartości terapeutycznej, dla osiągnięcia celów zarówno w przemyśle, jak i w ochronie zdrowia.